

Ακαδημαϊκή Αναγνώριση Τίτλων Σπουδών: οι νέες εξελίξεις και οι πολλαπλές διαστάσεις του θέματος

Καθηγήτρια Ελπίδα Κεραυνού-Παπαηλιού

*Πρόεδρος Κυπριακού Συμβουλίου Αναγνώρισης Τίτλων Σπουδών και
National Academic Contact Point for Recognition*

Ιούλιος 2007

1. Αναγνώριση τίτλων και περιόδων σπουδών ως κεντρική συνιστώσα της διαδικασίας της Μπολόνια για την προώθηση της κινητικότητας

Κατά τη Σύνοδο του Λονδίνου για την ανασκόπηση της προόδου της Διαδικασίας της Μπολόνια (17-18 Μαΐου 2007), οι 45 χώρες που συμμετέχουν¹ «αξιολογήθηκαν» σε σχέση με τους εξής πέντε τομείς προτεραιότητας: (α) διάκριση κύκλων σπουδών, (β) διασφάλιση ποιότητας, (γ) αναγνώριση τίτλων και περιόδων σπουδών, (δ) δια βίου μάθηση, και (ε) διαπανεπιστημιακά προγράμματα σπουδών. Οι «βαθμολογίες» της Κύπρου για όλα τα επιμέρους σημεία, πλην ενός, ήταν τουλάχιστο ίσες με τη μέση βαθμολογία (3) και μάλιστα σε 7 από τα 12 σημεία ήταν πάνω από τη μέση βαθμολογία. Η Κύπρος πήρε τη χαμηλότερή της βαθμολογία (2) σε σχέση με το στάδιο υλοποίησης του «Εθνικού Πλαισίου Προσόντων» (National Qualifications Framework). Είναι όμως γεγονός ότι πολύ λίγες χώρες έχουν, μέχρι τώρα, προσδιορίσει εθνικά πλαίσια προσόντων. Άλλα σημεία για τα οποία η Κύπρος χρειάζεται να επιδείξει μεγαλύτερη πρόοδο ώστε να ικανοποιήσει τις σχετικές πρόνοιες μέχρι την καταληκτική ημερομηνία (2010) είναι: (α) η θέσπιση εθνικού φορέα για την εξωτερική διασφάλιση της ποιότητας, στον οποίο πρέπει να έχουν ισότιμη με τα υπόλοιπα μέλη συμμετοχή, και εκπρόσωποι των φοιτητών, και (β) η εφαρμογή του «Ευρωπαϊκού Συστήματος Μεταφοράς και Συσώρευσης Πιστώσεων» (ECTS) και η χορήγηση «Παραρτήματος Διπλώματος» (Diploma Supplement - DS) από όλα τα ιδρύματα ανώτερης εκπαίδευσης της χώρας.

Στο ανακοινωθέν της Συνόδου του Λονδίνου [1] καταγράφεται η πρόοδος κατά τα τελευταία δύο χρόνια (2005-2007) και τίθενται οι προτεραιότητες για τα επόμενα δύο χρόνια, μέχρι τη Σύνοδο του Leuven/Louvain-la-Neuve η οποία προγραμματίζεται για τις 28-29 Απριλίου 2009. Η κινητικότητα παραμένει ο απώτερος στόχος της διαδικασίας και η υπ' αριθμό ένα προτεραιότητα για την επόμενη διετία. Η έκταση και οι μορφές κινητικότητας στο πλαίσιο του Ενιαίου Ευρωπαϊκού Χώρου για την

¹ Έχουν τώρα αυξηθεί σε 46 χώρες, ύστερα από την έγκριση της συμμετοχής της Δημοκρατίας του Μοντενέγκρο.

Ανώτατη Εκπαίδευση (ΕΕΧΑΕ), που στοχεύει να επιτύχει η διαδικασία της Μπολόνια, εδράζονται σε αριθμό συνισταμένων με κυριότερη την αναγνώριση τίτλων και περιόδων σπουδών. Θέματα που σχετίζονται με την αναγνώριση προσόντων εξακολουθούν να αποτελούν ένα από τα εμπόδια για την κινητικότητα.

2. Εργαλεία αναγνώρισης: ECTS και DS

Τα βασικά εργαλεία που πρεσβεύει η διαδικασία της Μπολόνια για την αναγνώριση ακαδημαϊκών προσόντων είναι το ECTS [2] και το DS [3]. Λόγω της σημασίας των δύο αυτών εργαλείων, όλες οι χώρες που συμμετέχουν στη διαδικασία της Μπολόνια καλούνται να υλοποιήσουν πλήρως το ECTS και το DS με βάση τις σωστές παραμέτρους και οδηγίες. Η ορθή υλοποίηση του ECTS πρέπει να βασίζεται στη διατύπωση μαθησιακών αποτελεσμάτων (learning outcomes) και φόρτου εργασίας των διδασκομένων. Το DS δεν αντικαθιστά το επίσημο έγγραφο ενός τίτλου σπουδών· απλά παρέχει συμπληρωματικές πληροφορίες, με ομοιόμορφα δομημένο τρόπο, για να διευκολύνεται η ερμηνεία του τίτλου σπουδών και κατ' επέκταση η συσχέτισή του με αντίστοιχους τίτλους άλλων χωρών. Η χρήση του DS είναι αλληλένδετη με τη χρήση του ECTS, αφού τα μαθησιακά επιτεύγματα που οδήγησαν στην απονομή ενός τίτλου σπουδών εκφράζονται στο DS σύμφωνα με τις πρόνοιες του ECTS.

Η δομή και το επεξηγηματικό σημείωμα για το περιεχόμενο του DS έχει αποφασιστεί από κοινού από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Συμβούλιο της Ευρώπης και την UNESCO/CEPES. Κατά την 4^η Συνεδρία της Επιτροπής για τη Συνθήκη Αναγνώρισης της Λισσαβόνας (Βουκουρέστι, 19 Ιουνίου 2007), λαμβάνοντας υπόψη πρόσφατες εξελίξεις σε σχέση με: (α) την αυξανόμενη σημασία των μαθησιακών αποτελεσμάτων ως κύριου μέσου αξιολόγησης και σύγκρισης ακαδημαϊκών προσόντων, (β) τα διαπανεπιστημιακά προγράμματα και την από κοινού απονομή τίτλων σπουδών (joint degrees), (γ) τη διασυνοριακή εκπαίδευση (transnational education), και (δ) τα Εθνικά Πλαίσια Προσόντων, όπου αυτά υπάρχουν, αποφασίστηκε να διατηρηθεί μεν η υφιστάμενη δομή του DS, η οποία έχει πλέον υιοθετηθεί ευρέως, αλλά να αλλάξει το λεκτικό του επεξηγηματικού σημειώματος, ώστε η συμπληρωματική πληροφόρηση που παρέχεται μέσω του DS να είναι πιο αναλυτική και χρήσιμη. Εννοείται ότι το DS για συγκεκριμένο τίτλο σπουδών πρέπει να χορηγείται στον κάτοχο του τίτλου, από το ίδρυμα που απένειμε τον τίτλο, σε σύντομο χρονικό διάστημα από την απόκτηση του τίτλου. Επίσης, όλες οι πληροφορίες που περιλαμβάνονται στο DS

(ή δεικνύονται μέσω προσβάσεων σε σχετικές ιστοσελίδες) πρέπει να είναι ιστορικά έγκυρες και να ανταποκρίνονται στο τι ίσχυε κατά τη χρονική περίοδο της συγκεκριμένης φοίτησης.

3. Η συνθήκη αναγνώρισης της Λισσαβόνας: ουσιώδεις διαφορές

Η αναγνώριση ακαδημαϊκών προσόντων, περιόδων σπουδών και προηγούμενης μάθησης, συμπεριλαμβανομένης μη-τυπικής (non-formal) και άτυπης (informal) μάθησης, θεωρούνται βασικές συνιστώσες του Ενιαίου Ευρωπαϊκού Χώρου για την Ανώτατη Εκπαίδευση (ΕΕΧΑΕ), τόσο εντός της Ευρώπης, όσο και ευρύτερα. Η δυνατότητα αναγνώρισης και σύγκρισης των τίτλων σπουδών, και η διάθεση επαρκούς πληροφόρησης σχετικά με τα εκπαιδευτικά συστήματα και τα πλαίσια προσόντων των διαφόρων χωρών, αποτελούν προϋποθέσεις για την αύξηση της κινητικότητας των πολιτών, και της ελκυστικότητας του ΕΕΧΑΕ. Η υπογραφή και επικύρωση (μέσω του σχετικού εργαλείου εφαρμογής) της Συνθήκης Αναγνώρισης της Λισσαβόνας [1] αποτελεί πλέον κύρια απαίτηση για το θέμα της αναγνώρισης. Η Κύπρος όπως και άλλες 37 από τις χώρες που συμμετέχουν στη διαδικασία της Μπολόνια, καθώς επίσης και 5 χώρες εκτός της Μπολόνια έχουν ήδη υπογράψει και επικυρώσει τη Συνθήκη αυτή. Δηλαδή, το σύνολο των χωρών που υπέγραψε και επικύρωσε τη Συνθήκη είναι 43.

Η αρχή που διέπει τη Συνθήκη Αναγνώρισης της Λισσαβόνας είναι ότι μία χώρα δεσμεύεται να αναγνωρίζει ένα τίτλο σπουδών μίας άλλης χώρας που έχει επικυρώσει τη Συνθήκη υπό την προϋπόθεση ότι δεν υπάρχουν **ουσιώδεις διαφορές** (“substantial differences”) ανάμεσα στον τίτλο αυτό και το δικό της αντίστοιχο τίτλο. Η ερμηνεία του όρου «ουσιώδεις διαφορές» είναι ένα σύνθετο θέμα, με πολλές διαστάσεις και παραμέτρους, και κάθε χώρα δίνει τη δική της ερμηνεία βασιζόμενη στις δικές της απαιτήσεις. Η πολυπλοκότητα απορρέει και από το γεγονός ότι η ακαδημαϊκή αναγνώριση είναι συνυφασμένη με την επαγγελματική αναγνώριση. Επιπρόσθετα, οι εξελίξεις σχετικά με νέες μορφές ευέλικτης μάθησης (π.χ. η εμπειρική μάθηση στο χώρο εργασίας), ο συνδυασμός πολλαπλών μορφών μάθησης, συμπεριλαμβανομένης της προηγούμενης άτυπης μάθησης (prior learning) για την απόκτηση κάποιου τίτλου σπουδών, και οι νέοι τρόποι παροχής εκπαίδευσης (π.χ. διασυννοριακά, με τη χρήση της τεχνολογίας, κλπ), καθιστούν το τοπίο όλο και πιο ομιχλώδες. Κατ’ επέκταση, η σύγκλιση απόψεων ως προς την ερμηνεία των ουσιωδών διαφορών γίνεται όλο πιο δύσκολη. Σχετικά με τον όρο «ουσιώδη διαφορά», αυτός καλύπτει διάφορες

πτυχές, όπως τη διάρκεια ενός προγράμματος, το φόρτο εργασίας των διδασκομένων, το περιεχόμενο του προγράμματος, ή τα μαθησιακά αποτελέσματα ανεξαρτήτως του τρόπου απόκτησής τους ή/και της διάρθρωσης του προγράμματος σε θεματικές ενότητες. Γεγονός είναι ότι τα «μαθησιακά αποτελέσματα» (“learning outcomes”) συνεχώς αναβαθμίζονται ως το ποιοτικό μέτρο σύγκρισης ακαδημαϊκών προσόντων/τίτλων σπουδών, έναντι των καθαρά ποσοτικών παραμέτρων όπως η χρονική διάρκεια ή ο φόρτος εργασίας (σε αριθμό ωρών) των διδασκομένων. Η διατύπωση όμως μαθησιακών αποτελεσμάτων με αναγνώσιμο και συγκρίσιμο τρόπο αποτελεί επί του παρόντος, ανοικτό θέμα προς συζήτηση. Το πρόγραμμα CoRe [2] (μαζί με το πρόγραμμα Tuning [3] και τα δίκτυα ENIC/NARIC² [4]) ασχολείται με τη μελέτη του θέματος αυτού. Τα μέχρι τώρα πορίσματα του προγράμματος παρουσιάστηκαν κατά την 14^η ετήσια κοινή συνάντηση των δικτύων ENIC/NARIC (Βουκουρέστι, 18-19 Ιουνίου 2007). Όπως προκύπτει, πολλά ιδρύματα δεν έχουν ακόμη προσδιορίσει προφίλ, σε μορφή μαθησιακών αποτελεσμάτων, για τα προγράμματα/τίτλους σπουδών που προσφέρουν στις διάφορες ειδικότητες. Επίσης, σε κάποιες περιπτώσεις τα προφίλ που έχουν προσδιοριστεί παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές στη διατύπωση των μαθησιακών αποτελεσμάτων για την ίδια ειδικότητα ανάμεσα σε διαφορετικές χώρες/ιδρύματα. Ως αποτέλεσμα, η ανάπτυξη σχετικών κατευθυντήριων γραμμών θεωρείται αναγκαία. Παράλληλα, η συζήτηση για τις «ουσιώδεις διαφορές», η οποία αποτέλεσε για ακόμη μία φορά κεντρικό θέμα στη φετινή κοινή συνάντηση των δικτύων ENIC/NARIC συνεχίζεται.

4. Η έμφαση σε μαθησιακά αποτελέσματα για ευέλικτες διαδρομές μάθησης: σύγκλιση ή διεύρυνση ουσιωδών διαφορών;

Η ποσοτική και ποιοτική διάκριση των κύκλων/επιπέδων σπουδών και η υιοθέτηση κοινών προτύπων και κατευθύνσεων για την εσωτερική και εξωτερική διασφάλιση ποιότητας αποτελούν σημαντικά επιτεύγματα της διαδικασίας της Μπολόνια, τα οποία έχουν, αναμφίβολα, συμβάλει σε μεγάλο βαθμό στην ενίσχυση της αλληλοκατανόησης και την οικοδόμηση εμπιστοσύνης, σε σχέση με τα ακαδημαϊκά προσόντα, ανάμεσα στα ιδρύματα και τις διάφορες χώρες. Αυτό βοηθά στην αναγνώριση των ακαδημαϊκών προσόντων. Παράλληλα, όμως, η επιδιωκόμενη ευελιξία στη μάθηση, η ανάπτυξη πολλαπλών μορφών παροχής εκπαίδευσης, που αποκλίνουν κατά πολύ από το παραδοσιακό τυπικό μοντέλο

² Το Κυπριακό Συμβούλιο Αναγνώρισης Τίτλων Σπουδών (ΚΥΣΑΤΣ) είναι μέλος των δικτύων ENIC και NARIC.

μάθησης, και η έμφαση στο τελικό αποτέλεσμα της μαθησιακής διεργασίας, χωρίς ιδιαίτερη προσήλωση στα επιμέρους σημεία της μαθησιακής διεργασίας, δικαιολογημένα δημιουργούν σκεπτικισμό με αρνητικές συνέπειες για την αναγνώριση.

Κανένας δεν αμφισβητεί ότι το τελικό αποτέλεσμα έχει τη μεγαλύτερη σημασία. Εξάλλου συχνά αναφέρεται ότι ένα ίδρυμα δεν πρέπει να αξιολογείται με κριτήριο την απόλυτη ποιότητα των εισακτέων φοιτητών που προσελκύει, αλλά με κριτήριο την ποιότητα των αποφοίτων του, όπου η εξελικτική πορεία ανάμεσα στα επίπεδα των εισακτέων και αποφοίτων πρέπει είναι το καθοριστικό κριτήριο για την ποιότητα της εκπαίδευσης που παρέχει το ίδρυμα. Πώς προσδιορίζεται όμως το επιδιωκόμενο τελικό αποτέλεσμα, σε σχέση με τις νέες μορφές παροχής εκπαίδευσης, και ποιός πιστοποιεί αξιόπιστα ότι το αποτέλεσμα αυτό έχει όντως επιτευχθεί (π.χ. τα ακαδημαϊκά ιδρύματα, τα επαγγελματικά σώματα, ή οι εργοδότες); Μπορεί με άλλα λόγια να δικαιολογηθεί η «εξίσωση» της τυπικής μάθησης στο πλαίσιο ενός πανεπιστημιακού προγράμματος (τριών ή τεσσάρων ακαδημαϊκών ετών πλήρους φοίτησης αν αναφερόμαστε σε πρόγραμμα 1^{ου} κύκλου) με την εμπειρική αυτό-κατευθυνόμενη προηγούμενη μάθηση στο χώρο εργασίας, έστω διάρκειας πολλών ετών; Η απάντηση είναι «ναι», αν οι δύο αυτές κάθετα αντίθετες διεργασίες μάθησης μπορούν να οδηγήσουν στο ίδιο ή έστω σε συμβατό/συγκρίσιμο μαθησιακό αποτέλεσμα. Σε αυτή την περίπτωση δικαιολογείται η χορήγηση της ίδιας ακαδημαϊκής αναγνώρισης στο αποτέλεσμα των δύο αυτών διαδρομών μάθησης, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι όντως μπορεί να υπάρξουν ευέλικτες διαδρομές μάθησης. Αναμφίβολα, όμως, είναι δύσκολο να εξισωθεί η επαγγελματική κατάρτιση και απόκτηση εμπειρικής γνώσης και δεξιοτήτων με την τυπική απόκτηση γνώσης σε κάποιο αντικείμενο, που αναπόσπαστα περιλαμβάνει την πραγμάτευση της θεωρητικής/θεμελιώδους γνώσης του πεδίου. Ερωτήματα όπως τα πιο πάνω χρειάζεται να απαντηθούν και να τεθούν οι αναγκαίες ποιοτικές προϋποθέσεις.

Η Συνθήκη Αναγνώρισης της Λισσαβόνας αναφέρεται ρητά στη δίκαιη αντιμετώπιση κάθε αιτήματος για αναγνώριση τίτλου σπουδών, με το σώμα αναγνώρισης να έχει την ευθύνη τεκμηρίωσης της ύπαρξης ουσιαστικών διαφορών σε περίπτωση που δεν χορηγείται η αιτούμενη αναγνώριση ή που χορηγείται μόνο μερικώς. (Δεν είναι δηλαδή ευθύνη του αιτητή να αποδείξει ότι δεν προκύπτουν ουσιώδεις διαφορές.) Συνεπώς, πρέπει να υπάρχει πλήρης διαφάνεια και άρτια τεκμηριωμένες αποφάσεις. Επιπρόσθετα, μία απόφαση για αναγνώριση ή μη κάποιου ακαδημαϊκού προσόντος

πρέπει να λαμβάνεται σε εύλογο χρονικό διάστημα από την υποβολή του αιτήματος, με ενδεικτικό χρονικό διάστημα τους τέσσερις μήνες. Πρέπει επίσης να προνοείται διαδικασία επανεξέτασης μίας αρνητικής απόφασης. Το Κυπριακό Συμβούλιο Αναγνώρισης Τίτλων Σπουδών (ΚΥΣΑΤΣ) εφαρμόζει τις πρόνοιες αυτές. Οι τροποποιήσεις που έγιναν το 2006 στο Νόμο και τους Κανονισμούς του ΚΥΣΑΤΣ είχαν ως στόχο τη δημιουργία ενός πλαισίου για την πιο ευέλικτη λειτουργία του σώματος. Όπως έχει ήδη αποδειχθεί στην πράξη ο στόχος αυτός έχει επιτευχθεί, αφού στις πλείστες περιπτώσεις οι σχετικές αποφάσεις λαμβάνονται εντός του ορίου των τριών μηνών.

5. Ο σημαντικός ρόλος των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων στην αναγνώριση

Αρμόδια για την ακαδημαϊκή αναγνώριση δεν είναι μόνο τα κεντρικά σώματα όπως το ΚΥΣΑΤΣ. Εξίσου σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν τα ίδια τα ακαδημαϊκά ιδρύματα. Σε κάποιες χώρες οι αποφάσεις αναγνώρισης προσόντων από κεντρικά σώματα αφορούν μόνο την επαγγελματική αναγνώριση και δεν δεσμεύουν κατ' ανάγκη τα ακαδημαϊκά ιδρύματα, τα οποία στο πλαίσιο της αυτονομίας και της ακαδημαϊκής τους ελευθερίας εφαρμόζουν τα δικά τους κριτήρια και διαδικασίες αναγνώρισης. Σε άλλες χώρες, συμπεριλαμβανομένης και της Κύπρου, τα κεντρικά σώματα ακαδημαϊκής αναγνώρισης θέτουν τα ελάχιστα κριτήρια για την ακαδημαϊκή αναγνώριση προσόντων, τα οποία πρέπει να γίνονται σεβαστά από τα ακαδημαϊκά ιδρύματα της χώρας.

Κεντρικά σώματα αναγνώρισης αξιολογούν καταληκτικούς τίτλους σπουδών και όχι ενδιάμεσα προσόντα. Τα ακαδημαϊκά ιδρύματα όμως κάνουν και τα δύο. Δηλαδή, αξιολογούν ένα τίτλο σπουδών για σκοπούς εισαγωγής σε πρόγραμμα υψηλότερου κύκλου, και αξιολογούν επίσης και αναγνωρίζουν πιστώσεις σε σχέση με ενδιάμεσα μαθησιακά επιτεύγματα στο πλαίσιο ανταλλαγών ή μετεγγραφών φοιτητών. Οι δύο διεργασίες αναγνώρισης που διεξάγουν τα ακαδημαϊκά ιδρύματα είναι εξίσου σημαντικές, και αφορούν, αντίστοιχα, την κάθετη και οριζόντια κινητικότητα ατόμων για σκοπούς ακαδημαϊκής μάθησης.

Σε κάποιες χώρες η ακαδημαϊκή αναγνώριση (από κεντρικό σώμα) ενός προσόντος γίνεται για δεδομένο σκοπό (π.χ. εξάσκηση συγκεκριμένου επαγγέλματος, ή περαιτέρω μόρφωση) και επομένως το προσόν αξιολογείται με βάση το σκοπό για τον οποίο ζητείται η αναγνώριση. Στην Κύπρο η αναγνώριση από το ΚΥΣΑΤΣ για

ένα τίτλο σπουδών χορηγείται ανεξαρτήτως χρήσης του προσόντος αυτού και συνεπώς η αναγνώριση ισχύει για οποιοδήποτε πλαίσιο χρήσης.

Αν η ακαδημαϊκή αναγνώριση γίνεται αποκλειστικά για σκοπούς περαιτέρω μόρφωσης, τότε η ακαδημαϊκή αναγνώριση είναι ξεκάθαρα διακριτή από την επαγγελματική αναγνώριση. Συνήθως, όμως, για επαγγέλματα που απαιτούν μεταλυκειακά, ακαδημαϊκά προσόντα, η ακαδημαϊκή αναγνώριση αποτελεί τη βάση για την επαγγελματική αναγνώριση από τα αρμόδια επαγγελματικά σώματα, τα οποία μπορεί να θέσουν και επιπρόσθετες απαιτήσεις (πρακτική εξάσκηση, επιτυχία σε εξετάσεις, κλπ). Συνεπώς, μπορεί μεν οι διαδικασίες ακαδημαϊκής και επαγγελματικής αναγνώρισης να είναι διακριτές μεταξύ τους, αλλά όπως ήδη αναφέρθηκε οι δύο μπορεί επίσης να είναι άμεσα συνυφασμένες.³ Και είναι εδώ που μπορεί να δημιουργηθούν οξύμωρες καταστάσεις όπως εξηγείται στη συνέχεια σε σχέση με τη διασυνοριακή εκπαίδευση.

6. Διασυνοριακή εκπαίδευση και τα ζητήματα αναγνώρισης

Η διαρκώς αυξανόμενη προσφορά διασυνοριακής εκπαίδευσης διάφορων τύπων οδήγησε στη διατύπωση, από μέρους του Συμβουλίου της Ευρώπης και της UNESCO, του κώδικα καλής πρακτικής για τη διασυνοριακή εκπαίδευση [8]. Ο κώδικας αυτός εξετάστηκε εκ νέου και αναθεωρήθηκε κατά τη φετινή κοινή συνάντηση των δικτύων ENIC/NARIC. Ανάμεσα σε άλλα, ο κώδικας προνοεί ότι για την ακαδημαϊκή αναγνώριση ενός τίτλου σπουδών, που αποκτήθηκε μέσω διασυνοριακής εκπαίδευσης, εμπλέκονται οι αρμόδιες αρχές τόσο της χώρας που «εξάγει» τα εκπαιδευτικά προγράμματα, όσο και αυτής που τα εισάγει⁴. Για παράδειγμα, εάν η φοίτηση έγινε σε παράρτημα κάποιου ιδρύματος στο εξωτερικό, τότε για να αναγνωρισθεί ακαδημαϊκά ο τίτλος σπουδών, το παράρτημα του ιδρύματος πρέπει να είναι αναγνωρισμένο από τις αρμόδιες αρχές, τόσο της χώρας στην οποία λειτουργεί το μητρικό ίδρυμα, όσο και της χώρας που φιλοξενεί το παράρτημα. Η συμμετρία ανάμεσα στις χώρες που εξάγουν και εισάγουν εκπαίδευση που πρεσβεύει ο κώδικας καλής πρακτικής είναι σημαντική, διότι διασφαλίζει ότι τα ποιοτικά επίπεδα και οι νομοθεσίες μίας χώρας, είτε εξάγει είτε εισάγει εκπαιδευτικά

³ Διευκρινίζεται ότι οι τίτλοι σπουδών που απονέμονται από εγχώρια αναγνωρισμένα ιδρύματα είναι συνήθως αυτόματα αναγνωρισμένοι στην επικράτεια της χώρας. Ωστόσο, ένα επαγγελματικό σώμα για κάποιο ρυθμιζόμενο επάγγελμα έχει φυσικά το δικαίωμα να αξιολογεί και να πιστοποιεί τα σχετικά εγχώρια προγράμματα σπουδών για σκοπούς χορήγησης άδειας εξάσκησης του συγκεκριμένου επαγγέλματος.

⁴ Το σχετικό απόσπασμα του κώδικα αναφέρει "... as well as be recognized in an appropriate way by the receiving country whether as legitimate foreign education or part of the host education system."

προγράμματα, δεν παρακάμπτονται. Όμως, η θεώρηση της ανώτερης εκπαίδευσης αποκλειστικά από την οπτική γωνία της προσφοράς υπηρεσιών, οδηγεί σε άλλα συμπεράσματα αναφορικά με την (επαγγελματική) αναγνώριση της διασυνοριακής εκπαίδευσης, όπου η πιο πάνω συμμετρική εμπλοκή του εξαγωγέα και εισαγωγέα ανατρέπεται, και ο ποιοτικός έλεγχος ασκείται μόνο από τον εξαγωγέα. Βάσει αυτής της θεώρησης, η διασυνοριακή εκπαίδευση εξετάζεται σύμφωνα με τους νόμους του διεθνούς εμπορίου και ανταγωνισμού. Τα σώματα ακαδημαϊκής αναγνώρισης διαφωνούν με αυτή την προσέγγιση διότι θεωρούν ότι η εκπαίδευση (σε κάθε βαθμίδα συμπεριλαμβανομένης της ανώτερης βαθμίδας) δεν μπορεί να θεωρείται προϊόν προς πώληση. Υπάρχουν, όμως, αποφάσεις του Ευρωπαϊκού δικαστηρίου (για παράδειγμα αποφάσεις εναντίον της Ελλάδας σε σχέση με τα Κέντρα Ελευθέρων Σπουδών) σύμφωνα με τις οποίες μία χώρα πρέπει να αντιμετωπίζει ισότιμα, από τη σκοπιά των επαγγελματικών δικαιωμάτων, κατόχους του ιδίου τίτλου σπουδών ασχέτως αν η φοίτηση έγινε στο μητρικό ίδρυμα ή σε παράρτημα του ιδρύματος σε άλλη χώρα, υπό την προϋπόθεση ότι η χώρα που προσφέρει την εκπαίδευση διασφαλίζει (βάσει διεθνών προτύπων εμπορίας) ότι η ποιότητα της παροχής της (εκπαιδευτικής) υπηρεσίας στο εξωτερικό είναι η ίδια με αυτή στο εσωτερικό.

Ο κώδικας καλής πρακτικής για τη διασυνοριακή εκπαίδευση έρχεται σε σύγκρουση με την προσέγγιση του «ανταγωνισμού στην εμπορία υπηρεσιών» που δίνει αποκλειστικά δικαιώματα στη χώρα που εξάγει εκπαίδευση. Συνεπώς, τί θα συμβεί αν η επαγγελματική αναγνώριση (που αποτελεί προϋπόθεση για την εξασφάλιση επαγγελματικών δικαιωμάτων) συνεπάγεται την ακαδημαϊκή αναγνώριση του σχετικού προσόντος; Αν το σώμα για την ακαδημαϊκή αναγνώριση εφαρμόζει το σχετικό κώδικα καλής πρακτικής και το παράρτημα στο οποίο έγινε η φοίτηση δεν αναγνωρίζεται από τη χώρα στην οποία λειτουργεί, τότε προφανώς δεν θα χορηγηθεί η ακαδημαϊκή αναγνώριση. Δηλαδή, η κατάληξη είναι ότι τελικά δεν θα παραχωρηθούν τα ίδια επαγγελματικά δικαιώματα στο άτομο που φοίτησε στο παράρτημα και στο άτομο που φοίτησε στο μητρικό ίδρυμα. Η πιο πάνω αντίφαση προκύπτει λόγω της ασυνέπειας που υπάρχει στη διαδικασία ακαδημαϊκής αναγνώρισης (η οποία απαιτεί συμμετρική αντιμετώπιση των εμπλεκόμενων χωρών και ίσα δικαιώματα στον έλεγχο ποιότητας) και τη θεώρηση της ανώτερης εκπαίδευσης με βάση τις αρχές του διεθνούς εμπορίου (το οποίο αντιμετωπίζει τις εμπλεκόμενες χώρες ασύμμετρα, και δίνει κυρίαρχη θέση στη χώρα που εξάγει εκπαίδευση).

Η αντίφαση μπορεί να ανατραπεί αν η ακαδημαϊκή αναγνώριση αποσυνδεθεί πλήρως από την επαγγελματική αναγνώριση και περιοριστεί μόνο την αναγνώριση προσόντων για περαιτέρω μάθηση. Σε μία τέτοια εξέλιξη, όμως, τα επαγγελματικά σώματα πρέπει να προβληματισθούν και να θέσουν εναλλακτικές απαιτήσεις, οι οποίες να μην κάνουν μεν διακρίσεις (για παράδειγμα ανάμεσα σε μητρικά ιδρύματα και τα παραρτήματά τους) αλλά να διασφαλίζουν τα καλώς νοούμενα συμφέροντα της χώρας για την εξάσκηση των συγκεκριμένων επαγγελμάτων. Μία τέτοια αποσύνδεση της ακαδημαϊκής από την επαγγελματική αναγνώριση δεν είναι η πιο ορθολογική προσέγγιση διότι ενδέχεται να οδηγήσει σε επικαλύψεις, διπλασιασμό ενεργειών/πόρων και άλλων μορφών αντιφάσεων. Εάν η θεώρηση του διεθνούς εμπορίου επικρατήσει για την επαγγελματική αναγνώριση διασυνοριακών προσόντων, θα είναι απλούστερο και πιο ορθολογικό η ακαδημαϊκή αναγνώριση να συνεχίσει να αποτελεί τη βάση για την επαγγελματική αναγνώριση, αλλά παράλληλα να διευρυνθεί κατάλληλα, ώστε ο σκοπός της αναγνώρισης (περαιτέρω μόρφωση, εξάσκηση επαγγέλματος) να λαμβάνεται υπόψη, και η αναγνώριση να χορηγείται για το δεδομένο σκοπό. Τέλος τα επαγγελματικά σώματα πρέπει να ενισχύσουν τις απαιτήσεις τους, με γνώμονα τις διάφορες μορφές διασυνοριακής εκπαίδευσης, χωρίς όμως τα ίδια να χρειάζεται να διεξάγουν (συγκεκριμένα) ακαδημαϊκή αναγνώριση.

7. Πλαίσια προσόντων ως εργαλεία διευκόλυνσης της αναγνώρισης

Ο προσδιορισμός «Εθνικών Πλαισίων Προσόντων» αναμένεται να διευκολύνει την ακαδημαϊκή και επαγγελματική αναγνώριση προσόντων, όπως και την αναγνώριση «προηγούμενης άτυπης μάθησης» (prior learning). Στο πλαίσιο της Στρατηγικής της Λισσαβόνας έχει ήδη αναπτυχθεί το «Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων για τη Διά Βίου Μάθηση» (“European Qualifications Framework for LLL”) [9], το οποίο αποτελείται από οκτώ επίπεδα. Κάθε επίπεδο προσδιορίζεται μέσω ενός συνόλου μαθησιακών αποτελεσμάτων (εκφρασμένων σε σχέση με γνώση, δεξιότητες και ικανότητες) σχετικών με τα προσόντα του συγκεκριμένου επιπέδου, σε οποιοδήποτε σύστημα προσόντων.

Παράλληλα, στο πλαίσιο της Διαδικασίας της Μπολόνια έχει αναπτυχθεί το «Πλαίσιο Προσόντων για τον ΕΕΧΑΕ» [10] το οποίο αποτελείται από τρία επίπεδα που αντιστοιχούν στους τρεις κύκλους σπουδών της ανώτερης εκπαίδευσης. Παρόλο που δεν αναφέρεται ρητά ότι τα τρία αυτά επίπεδα αντιστοιχούν στα υψηλότερα τρία επίπεδα του «Ευρωπαϊκού Πλαισίου Προσόντων», η ταύτιση μπορεί να γίνει έμμεσα

αφού τα διακριτά χαρακτηριστικά των επιπέδων αυτών είναι, επί της ουσίας, τα ίδια και στα δύο πλαίσια.

Τόσο το «Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων», όσο και το «Πλαίσιο Προσόντων για τον ΕΕΧΑΕ» αποτελούν μέτα-πλαίσια για τον προσδιορισμό εθνικών πλαισίων προσόντων. Με άλλα λόγια τα επίπεδα σε ένα «Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων» αντιστοιχίζονται με τα επίπεδα των μετά-πλαισίων και, συνεπώς, μέσω των μετά-πλαισίων συνάγονται οι αντιστοιχίες επιπέδων προσόντων ανάμεσα στα εθνικά πλαίσια προσόντων των διαφόρων χωρών. Ένα «Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων» είναι επίσης ένα μετά-πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται τα συγκεκριμένα (εθνικά) ακαδημαϊκά και επαγγελματικά προσόντα, συμπεριλαμβανομένων προσόντων κατάρτισης και διά βίου μάθησης. Μπορεί, μάλιστα, να υπάρχουν ξεχωριστές ιεραρχίες για τα ακαδημαϊκά και για τα επαγγελματικά προσόντα.

Η νομοθεσία του ΚΥΣΑΤΣ ήδη προσδιορίζει, εν μέρει, τα στοιχεία ενός Εθνικού Πλαισίου Προσόντων για την Κύπρο, που αφορούν τα μεταλυκειακά ακαδημαϊκά προσόντα. Αυτό δεν είναι τίποτα άλλο από τα (επτά) επίπεδα ακαδημαϊκής αναγνώρισης που εφαρμόζει το ΚΥΣΑΤΣ. Για να ολοκληρωθεί η διατύπωση, πρέπει να προσδιοριστούν τα γενικευμένα μαθησιακά αποτελέσματα (γνώση, δεξιότητες και ικανότητες) που θα αποτελέσουν τα διακριτά χαρακτηριστικά (προφίλ) του κάθε επιπέδου προσόντων, καθώς και ο μέσος φόρτος εργασίας, σε μορφή πιστώσεων,⁵ για την επίτευξη των δεδομένων μαθησιακών αποτελεσμάτων. Όταν προσδιοριστεί το «Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων», στο DS (όπως και σε άλλα έγγραφα που περιλαμβάνονται στο Europass [11]) πρέπει να γίνεται αναφορά στο επίπεδο του εθνικού πλαισίου στο οποίο εντάσσεται ο υπό αναφορά τίτλος σπουδών.

8. Εθνικά σχέδια δράσης για την αναγνώριση

Οι χώρες που συμμετέχουν στη διαδικασία της Μπολόνια έχουν ήδη υποβάλει, μέσω των αρμοδίων σωμάτων για την ακαδημαϊκή αναγνώριση, εθνικά σχέδια δράσης για την περαιτέρω προώθηση των θεμάτων αναγνώρισης, συμπεριλαμβανομένης της

⁵ Για τα τυπικά ακαδημαϊκά προσόντα ο φόρτος εργασίας μεταφράζεται σε ECTS credits. Όμως για μη-τυπική ή άτυπη μάθηση ή γενικά για τα επαγγελματικά προσόντα και τη διά βίου μάθηση, προωθούνται (στο πλαίσιο του «Ευρωπαϊκού Πλαισίου Προσόντων») τα ECVET credits. Δικαιολογημένα όμως υπάρχει επί του παρόντος αντίδραση για την υιοθέτηση δύο διαφορετικών συστημάτων credits, ένα για την ακαδημαϊκή τυπική μάθηση, και ένα άλλο για την επαγγελματική μάθηση και κατάρτιση, τι στιγμή που παράλληλα επιδιώκεται η σύγκλιση και οι προσβάσεις ανάμεσα στις διάφορες μορφές μάθησης (ιδιαίτερα, διότι δεν υπάρχει άμεση αντιστοιχία ανάμεσα στα δύο αυτά συστήματα πιστώσεων, πέραν του ότι τα ECTS credits έχουν ήδη υιοθετηθεί ευρέως, ενώ τα ECVET credits είναι απλά μία εισήγηση).

ενημέρωσης όλων των ενδιαφερομένων. Ως μέρος του σχεδίου δράσης της Κύπρου για την ακαδημαϊκή αναγνώριση, το ΚΥΣΑΤΣ προγραμματίζει τη διεξαγωγή ημερίδας με θέμα «Διασφάλιση Ποιότητας και Αναγνώριση στην Ανώτατη Εκπαίδευση: Προοπτικές και Προκλήσεις», στις 10 Νοεμβρίου 2007. Οι σχετικές λεπτομέρειες θα ανακοινωθούν αργότερα, όταν οριστικοποιηθεί το πρόγραμμα εργασιών της ημερίδας.

Αναφορές

- [1] London Communiqué, Towards the European Higher Education Area: responding to challenges in a globalised world (<http://www.cicic.ca/docs/bologna/2007LondonCommunique.en.pdf>)
- [2] ECTS Users' Guide: European Credit Transfer and Accumulation System, Education and Culture DG (http://ee.europa.eu/education/programmes/socrates/ects/guide_en.html)
- [3] The Diploma Supplement (http://www.enic-naric.net/documents/THE_DIPLOMA_SUPPLEMENT.pdf)
(http://www.kepa.gov.cy/europass/downloads/Diploma_Supplement_CY_Sample.pdf)
- [4] Convention on the Recognition of Qualifications Concerning Higher Education in the European Region, Lisbon, 11.IV.1997 (<http://www.cepes.ro/hed/recogn/lisbon/conveng.htm>)
- [5] CoRe APL Tuning Project: Competencies in Education and Cross-Border Recognition, Socrates Project (<http://www.core-project.eu>)
- [6] Tuning Educational Structures (<http://www.unideusto.org/tuning/>)
- [7] Δίκτυα ENIC/NARIC (<http://www.enic-naric.net/>)
- [8] UNESCO/Council of Europe Code of Good Practice in the Provision of Transnational Education (<http://www.cepes.ro/hed/recogn/groups/transnat/code.htm>)
- [9] Recommendation of the European Parliament and of the Council on the establishment of the European Qualifications Framework for life long learning, COM(2006) 479 final (http://ec.europa.eu/education/policies/educ/eqf/com_2006_0479_en.pdf)
- [10] A Framework for Qualifications in The European Higher Education Area, Ministry of Science, Technology and Innovation of Denmark, February 2005.
- [11] Εθνικό Κέντρο Europass Κύπρου (<http://www.kepa.gov.cy/europass>)